

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 12. avgusta 1857.

Drug svet gospodarjem zavolj klaje.

Kakor se od več krajev od sedanje terde suše sliši in govori, tako se tudi pri nas, v Šaleški dolini godí, kar nam veliko skerb dela, kako si ubogo živinico čez zimo preživiti, ker že zdaj po sušini segamo in jo kermimo.

V 61. listu nam „Novice“ svetovajo, turšico sejati za klajo. Tako dober nasvèt je to, si prav tečne piče pripraviti za sirovo pa tudi suho klajo. Še obilejše in ravno tako tečne klaje se dobí, če se za seme pol turšice, pol ovsa ali pa jare reži vzame.

Malokdo se pa pri nas omenjenega nasveta poslužiti zamore, ker ravno nimamo praznih njiv, in smo gnoj za repno setov porabili, torej drug svet gospodarjem ponudim. Pomanjkanje klaje nas bo prihodnjo spomladi še bolj morilo kakor to jesen; skerbimo torej za zgodnjo spomlad si je pripraviti.

Proti jeseni bomo imeli več gnoja kakor zdaj, pa tudi praznih njiv, kamor mislimo v vigredi (spomladi) zelje ali pozni krompir saditi ali prosó ali lan sejati. V ta namen naj si gospodar že v jeseni zemljo pripravi, dobro pognoji, zorje in po svoji potrebsini nekatere ogone z režjo, nekatere s pol ječmenove in pol režene zmesi odveh ali treh raznih časih gústo naseje in dobro prevleče. Tako dobí spomladi dovolj klaje, dokler še trave za košnjo ni, ter si tudi njivo jako zboljša in za vsako drugo setev ugodno stori.

Jez svojega zelnika nikoli ne pustim čez zimo praznega; kakor hitro zelje pospravimo, ga dam preorati in z režjo obsejati, ki mi spomladi prvo zeleno klajo za kravo dá.

Iz Šostajna.

P. Musi nadučitelj.

Največje potrebe našega kmetijstva.

Govor gosp. prof. dr. Hlubek-a v velikem kmetijskem zboru na Dunaji 15. maja 1857.

(Dalje.)

Rekel sem, da bi spravili živinorejo domačo na višjo stopnjo, ako bi živini dajali solí, in če bi domače govedine več in bolje imeli, bi nam ne bilo treba ptuje, pa tudi iz ptujega pripeljanih koč ne.

Al sred pota ne smémo ostati, ako hočemo svojo nalogo popolnoma spolniti in odverniti, da bi ne šlo vsako leto blizo 30 milijonov srebernih dvajsetic iz našega cesarstva v ptuje dežele. Treba je tedaj, da terdno podlago priložimo obširni in stanovitni živinoreji pri nas doma.

Ta podlaga pa je, da pridelujemo več in bolje klaje za ljubo svojo živinico. Dosti sicer se je že govorilo, pisalo in priporočevalo, naj se oberne več polja za pridelovanje trave, detelje in druge živinske klaje, sem ter tje je to priporočevanje tudi ubogano bilo, — al vse premalo vidimo pri nas poljá s klajo obsejanega; senožeti in pašniki so še zmiraj pri nas poglavitni klajniki.

Naše cesarstvo ima 11½ milijonov oralov senožet in 12½ milijonov oralov spašnikov, tedaj 24 milijonov oralov zemlje za travo (travnikov); ako pomislimo, da po-

lje našega cesarstva ne znaša več kakor okoli 36 milijonov oralov, moramo reči, da je to kaj srečna razmera med njivami in travniki, in sicer tako srečna, da jo v malo-keri deželi Evrope nahajamo. In vendar nismo v stanu toliko goved in koč si prirediti, kolikor jih potrebujemo. Ali ni to žalostno! Ali nas nima sram biti!

Zakaj pa je to tako? ni nam treba dolgo si glave ubijati. Obertnimo svoje oči le na naše senožeti in spašnike, in kmalo nam bo vse jasno, če oces nalaš ne zatismo. Namesto senožet, na ktere bi lahko umno vodo napeljevali in jih močili, vidimo močirje, travnike s kisló in pusto travo, — namesto rodovitnih spašnikov germovje, ternje in prazne tla, na kterih muhe in brenceljni živino naganjajo, da bezlja in skače in je serborita, kakor da bi imela vsega dosti, in vendar izstradane živinčeta le skačejo, pikane od nadležnega merčesa. Namesto kanalov in vodotokov vidimo reke in potoke, ki se v stoternih ovinkih po planjavah in dolinah tiho plazijo ali pa silno deró in bobné, in vsak hip škodo delajo zemlji, ktero kmetovavec s toliko trudom obdeluje.

Ako bi kmetovavci svojo zemljo tako obdelovali, da bi namesto 100 centov klaje je le 105 centov pridelovali, bi pridelali potem v vsem skupej 12 milijonov centov klaje več kakor je zdaj pridelamo; potem pa bi bili v stanu 2 milijona goved srednje velikosti vsako leto več izrediti, in tako bi ohranili doma tistih 30 milijonov srebernih dvajsetic, ktere vsako leto romajo iz našega cesarstva za goveda in goveje kože v ptuje dežele.

Al tudi te važne naloge za povzdigo živinoreje niso v stanu kmetovavci sami spolniti, deloma zato, kjer jim pomočkov manjka, da bi mogli vodé (reke in potoke) peljati tako, da bi ne bilo v škodo zemljišem, deloma pa tudi zato, ker nimamo še tistih važnih vodnih postav, ktere zadevajo močenje ali na suho devanje zemljiš. Kakor zdaj še ta reč pri nas stoji, dostikrat vsak neumnež in svojglavec lahko svojemu sosedu brani, da ne more vode napeljati na svojo senožet ali jo odpeljati iz senožeti; dosti je, da le reče: „Jez ne pripustim tega“ in pravda je pri kraji. In za tega voljo se po več krajih godí, da zdaj žabe in krote regljajo tam, kjer bi se vsako leto veliko žita ali več tisuč centov klaje pridelovalo.

Vse to, kar sem sedaj razložil spada v tretjo potrebo kmetijstva našega. (Dal. sl.)

Cesarski notárji in njih opravilstvo.

Vážnost notárstva in dobičke, kteri iz njega izvirajo, poznati, je vsakemu silno potreba. Notárstvo je z vsemi stranmi pravnega življenja, kakor se v vsakdanjem občenju ljudi kaj mnogoverstno razodevajo, v tesni tesni zvezi; dobički pa, ktere ta državna naprava daje, se kažejo v tem, da je vsakemu državljanu mogoče, v pravnih zadevah javne ali očitne pisma od mož dobivati, kteri so za to od države postavljeni in poverjeni. Notárji so v naši slovenski domovini že več let, pa vendar bi utegnili na pravem mestu biti, da „Novice“ še enkrat kaj več od njih govoré.

Kakor je omika narodov napredovala, tako je tudi njih

uzajemnost, kar je njih opravila zadevalo, in uzajemnost ljudi v privatnem življenju bolj in bolj rastla, tako so pravne razmere med njimi bolj in bolj mnogoverstne prihajale. Zavoljo tega je tudi bolj in bolj treba bilo, se s postavami soznanovati in vediti, po katerih pravilih se je pri sestavljanju pravnih pisem ravnati, in zavoljo tega se nahaja že pri nekdanjih Rimcih naprava, ktera velja kot začetek notárjev; *Tabelliones* so bili tisti možaki imenovani. Pisma po tabellionih narejene so se imenovala note in od tod današnje ime notár.

Potem ko so Franki Italijo pod svojo oblast spravili, se je tudi notárstvo bolj razširilo, ker je cesar Karel Velički v svoji dvorni pisarnici notárje imel in vsakemu škofu, opatu in grofu ukazal, svojega notárja iméti. Enako je kraljevim komisarjem, ktere je vsako leto zavoljo reda v duhovnih in deželnih zadevah po deželi pošiljal, zapovedal, v raznih krajih notárje postavljati. Od 11. stoletja sém se je notárstvo bolj in bolj razvijalo in prvo obširno uravnano notárstvo se nahaja v deržavo-notarski postavi, ktero je cesar Maksimilian v letu 1512 dal; pa še le v poslednjem stoletju je z manjšimi ali večjimi pravicami ali utesnjavami sploh na Francozskem, Italijanskem in v raznih nemških deržavah vpeljana. Na podlagi notárske postave cesarja Maksimiliana je terpelo notárstvo tudi v nemških cesarskih deželah, dokler ni bilo po cesarju Jožefu II. ob moč djano in notarjem ni bilo nič družega več prepušeno, kakor menične proteste (*Wechselproteste*) delati.

Pozneje je bila v lombardo-beneškem kraljestvu 17. junija 1806 po francozki posneta notarska postava vpeljana in je še dandanašnji veljavna; skoraj v vsih družih cesarskih nemških deželah pa pogodbe in druge pisma, ki jih je v pravnem življenju treba, so narejali, dokler je patrimonialno sodništvo še bilo, grajšinski in sodnijski uradniki. Tega grajšinskega notarstva je bilo treba na deželi, kjér ni bilo družih ugodnih oséb, pa to škodo je imelo, da se je mogel sodnik z opravili pečati, ktere se niso skladale z njegovim poklicem, in da imela je mnogokrat, če se je pravda vnela, ravno tajista oseba, ki jo je naredila, na prvi stopnji razsojevati, ali je pogodba veljavna ali ne, in ali zapopada ali ne vse to, za kar pravda teče.

Ko so bile leta 1850 sodnijska na novo osnovane, kronovine na novo uredjene in gori omenjene nedostojnosti spoznane, je moglo vladarstvo za notarstvo skrbeti in z njim vse zjediniti, kar bi ljudém hasnilo, javno službo pa olajšalo in sodništvo prosto naredilo.

Namen notárstva je, ljudi nevarnost obvarovati, ktere jih zadenejo, ako nevednim in nevestnim svetovavcom (zakotnim pisacem) zavoljo pomanjkanja zvedenih in očitno poverjenih mož v roko pridejo, in da sodnijsvu iz neprav narejenih pisem mnoge težke in dolge pravde ne izvirajo, ktere stroške za sodno upravljanje množijo. Stroške pa mora deržavni zaklad in po njem cela dežela terpeti.

Zavoljo tega je bilo z Najvišjim sklepom od 9. maja 1850 notárstvo privoljeno v vseh kronovinah, v kterih velja nova sodnijska uredba, in Najv. sklepom od 20. septembra 1850 je bila notarska postava poterjena in razglašena za kronovine Avstrijo nad in pod Anizo, Solnograško, Štajersko, Koroško, Krajnsko, Goriško, Gradiško in Istrio, za mesto Terzaško in njegovo okolico, za Tiroljsko in Forarlbersko, Česko, Moravsko, zgornjo in doljno Šlezio.

Koj ko so bili notárji izvoljeni, je notárska postava moč dobila in lé posamne odločbe tajiste, kakor §. 3, da je za nepogojni vpis v javne bukve (za intabulacio) notarskega pisma tréba, če pisma, ki se ima vpisati, ni kaka javna gosposka naredila, in §. 4, kteri terja za veljavnost odločenih pravnih opravil (n. pr. ženitnih, kupnih, menjavnih in družih tacih pisem), da jih notár naredí, razun v Avstrii nad in pod Anizo in na Solnograškem v ostalih kronovinah niso bile vpeljane.

Zavolj tega in zavoljo najnovejše uredbe cesarskih sodnij v letu 1854 je bilo treba notarsko postavo še enkrat,

pregledati, in s cesarskim patentom od 21. maja leta 1855 zastran iztirjevanja dolgov, kteri so po notarskih spisih dokazani, razglašena.

Ces. patent od 9. avgusta 1854 je že pred novo postavo zastran pravnih reči zvunaj pravde razglasil in izrekel, da je dopušeno, javno postavljene notárje kot sodne komisarje v njih okraji rabiti.

Z Najvišjim sklepom od 6. septembra 1854 je bilo tudi število notarjev za vsako kronovino odločeno, in sicer za Štajarsko 69, za Koroško 21, za Krajnsko 19, za Gorico, Gradiško, Istrio in Terst pa 40.

Pregledana notarska postava je dobila moč 1. avgusta 1855. (Dal. sl.)

Drobtinice

iz Jakob Sajovec-ovega rokopisa istriško-vlaškega slovnika.

(Konec).

Mnogoverstne besede.

ist. vlaško-slov.

Abo, belo.
Avlátu, testo.
Betu, palica.
Bikáru, mesar.
Bire, pivo.
Breku, pès.
Dujmost, 2 mosta (*Zweibrücken*).
Cimitéru, pokopališče.
Farira, moka.
Fikac, jetra.
Flieru, železo.
Fražu, rudeče jagode.
Frita, Eierschmalz.
Galira, kokoš.
Gljinda, želod.
Groso, debelo.
Jarba, trava.
Karbunéru, ogljar.
Karne de bo, volovsko meso.
Karne de mlie, jarčeje meso.
Karne de vice, telečeje meso.
Karne de pork, svinsko meso.
Karne de škopec, kaštrun.
meso.
Kaštelina, grad.
Kašu, sir.
Klopotu, zvonec.
Kloštru, samostan.
Kodru, planina.
Kucitu, nož.
Ladvica, škerjanec.
Lapte, mleko.
Liermu, červ.

ist. vlaško-slov.

Lieporu, zajec.
Lingura, žljica.
Meru, jabelko.
Molináru, mlinar.
Mora, mlin.
Nada, jeklo.
Naranča, pomaranča.
Obrusu, mizni pert.
Olove, svinec.
Ovú, jajce.
Pinturu, malar.
Pirunu, vilice.
Roišo, rudeče.
Sara, sol.
Siničiču, snica.
Soreču, miš.
Sumpor, žveplo.
Škorupu, smetena.
Šume, gojzd.
Tetkalica, Zahnstecher.
Tirar pork tot kopt, Schwein-ferkel.
Trejkap, triglav.
Tišlaru, mizar.
Vindežiru, branjevec.
Vir, vino.
Zeme, juha.
Zeme ko riž, rajž na juhi.
Žaba, želva (*Schildkröte*).
Žbula, čebula.
Žiru, sadje.
Žnidaru, krojač.
Žokeit, plesati.

Železnica čez Kras.

Železnica, ktera stolno mesto Dunaj z najimenitnejim mestom za kupčijo v celem cesarstvu, s Terstom, veže, dodelana je.

Naj pot te veličanske železnice med Ljubljano in Terstom tistim, ki se bojo prej ali pozneje po nji peljali, enmalo bolj na drobno razložimo po popisu, ki ga je častiti naš rojak P. K. natisniti dal v časniku „*Presse*“.

Zemeljske razmere te želéznice so tako različne, da se morajo težavnosti, ktere so se pri stavbi pokazale, med največje štéti. In te težavnosti so tudi bile, da te za kupčijo in obćenje tako važne ceste niso mogli že davno pred do-

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 15. avgusta 1857.

Trebá se je gospodarstva učiti.

Ni davnej, kar so „Novice“ lepe besede naznanile, ki jih je govoril gospod v velikem dunajskem zboru, in s katerim je dokazal, da je potreba se kmetijstva učiti.

Ker se sedanji čas ta resnica našim ljudem ne more dosti v serce vtisniti, naj razglasé „Novice“ tudi, kar častiti gosp. fajmošter Zalokar o tem lepo pravijo, rekoč:

Zemlja, naša mati, nam svoje dobrote ljubeznjivo ponuja, le jemati od nje ne zamudi, pa umnost in vednost imej.

Premoženje v rokah nevednega ali še celó neumnega gospodarja je v veliki nevarnosti. Kdor ne zná, in se noče učiti, ne bo dobro in prav gospodaril, ampak še ob to, kar ima, bo prišel, in morebiti tudi druge seboj v škodo potegnili. Kjer je ta tako potrebna vednost zanemarjena, in morda ljudem v kakem kraji še v misel ne pride, da je potrebna (kar bi ne smelo biti), ondi je v lepih prilikah, na dobrem in rodovitnem svetu pomanjkanje in revščina namesto obilnosti, sreče in blagostana, v veliko dušno in telesno škodo posameznih in dežele, kakor imamo dovolj izgledov. Nasproti pa še slabi, pusti in nerodovitni kraji se dajo z umnim gospodarstvom v lepe raje spreobrniti, in kjer ni kazno bilo, da je mogoče za ljudi veselo in blažno stanovanje biti, je z vednostjo in pridnostjo se takošno napravilo. Puste dežele so z dobrim gospodarstvom obogatele, tolste oslabele in obožale; revni, leni očetje imajo včasih umne in srečne nastopnike, včasih pa bogati očetje neumne, lene in revne sinove.

Nobenemu bi se ne smelo gospodarstvo v roke dati, kateri v teh rečéh potrebne vednosti in umevnosti nima. Nevednemu šivarju ne damo jope ali sukne v delo, nevednemu vozniku ne zaupamo vozá, ne takemu vladarju ladje; kako more prav in dobro biti, še veliko težje gospodarstvo nevednemu prepustiti? Več gospodarjev gré v nič iz neumnosti, kakor pa po nesreči ali iz lenobe. Preden se tedaj komu gospodarstvo izroči, naj se ga uči, in ne bo dovelj dobrih gospodarjev povsod, v veliko zgubo in škodo družin in dežele, dokler se to sploh ne zgodi. Angleži in Holandci in drugi dobro gospodarijo, ki so se gospodariti učili in se še učé, in to je njih poglavitna skerb vés čas; Španjoli pa in drugi so obožali, ki za take nauke niso marali.

Menda vsak želí blagostan zadobiti, pa s samimi mislimi in željami se to ne dá doseči. Dvé reči le gotovo peljete v blagostan: pridnost z umnostjo in pametna varčnost. V to pa je uka, rednosti in umevnosti treba.

Ker je gospodarstvo tako velika in važna reč, naj tukaj skážemo 1) nastopke dobrega in nedobrega gospodarstva; 2) pa naj povémo, kako se zamore človek dobrega gospodarstva naučiti.

1. Nastopki ali nasledki dobrega gospodarstva so: a) Dobro gospodarstvo napravi blagostan sebi, svoji družini in deželi: b) dá nekako moč in prevažnost ali oblast; c) napolni tacega gospodarja z nekako častitljivostjo tudi do samega sebe, obudí v njem misli do moštva, do pameti, do pravičnosti, in odvráča od nizkih želj maščevanja, gerdega živinstva in družih nečednost; d) je močna pod-

pornja omikanosti in lep izgled pridnosti, poštenosti, rednosti in vsega lepega; in e) je rojen prijatelj mirú in sovražnik vojske, spertij in zmešnjav. To so nasledki dobrega gospodarstva. Kjer je veliko pravih, častivrednih mož, in kjer je prava umnost in pridnost, mislim, da taki ne morejo hudobni biti, ker ne vtegnejo. — Nasproti pa so nastopki slabega gospodarstva žalostni: a) slab gospodar je vedno v pomanjkanji in v revščini, sam sebi in drugim težaven; b) je zaničevan, in poln lakomnosti, nevošljivosti, poln uizkih, živinskih, včasih krivičnih, tatinskih želj; in c) je nemiren, in torej dostikrat človeški družbi nevaren.

2. Kako se zamore človek dobrega gospodarstva naučiti?

Odgovor. Tako: 1. Naj tisti, kateri so ali že gospodarji ali želé biti, koristne gospodarske bukve pridno beró, in naj dobro umijo in premislijo, kar v njih najdejo. Nauki ti so z veliko premislivostjo in po resnični skušnji sestavljeni.

2. Naj umni očetje in matere, dobri gospodarji in gospodinje, svoje za gospodarstvo in gospodinstvo namenjene otroke že zgodej lepega gospodarstva in gospodinstva učé, ter ne le kmetiski, ampak vsi. Naj jim po ljubezni po majhnem vse sami pokažejo in razložé, kako se to ali to ravná, da je prav, in kakošne nastopke da tako ravnanje ima. To bo otrokom veselje delalo, in bodo kmalo vse to za kaj lepega in za čast spoznali in imeli. Naj jih vadijo vse umeti, kar delajo, in svoje misli vselej pri svojem delu imeti, in naj jim pokažejo, kako se kaka reč lože in prej stori. Naj se vadijo ceniti vrednost časa, ki mine in se ne verne. Naj ne mislijo nobeni stariši, da je kakemu stanu na svetu lepo in častitljivo brez dela biti ali gospodariti ne znati, ampak naj učé svoje drage otroke studiti pregreho neumne terme in samoglavne modrosti, lenobe, postopanja, zapravljalivosti, požrešnosti, nevednosti in neumnosti in žalostne nastopke in škodo, ki jo s takim življenjem sebi in svojim, in drugim, in še domovini storé, in naj skerbé v njih oživiti in ukoreniniti častitljive včutke, koristni udje biti človeške družbe in domovine, in naj spoznajo to za največjo čast, ponos in veselje.

3. Naj zurjeni in premožni gospodarji in gospodinje s svojo veljavnostjo svaré v soseski lenobo in slabo gospodarstvo, in naj neskerbnežem, lenúhom in zapravljalivcom ne posojujejo, in naj jim ne pusté veljati o tem nobenega praznega izgovora. Naj ne podpirajo iz neumnega usmiljenja nobene nepotrebne beračije, posebno otrok, mladih ljudi in ptujih ne; ker taka beračija je šola veliko hudega. Vsaka soseska naj svoje res potrebne, stare, slepe, kruljeve, bolne reveže z vsim potrebnim preskerbí. To je dolžnost in dobro delo, ne pa lenobo rediti in vaditi. Morajo tudi dobre dela po pameti biti. (Dal. sl.)

Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje.)

Náte tukaj naj poglavitneje odločbe tajiste, po katerih bo vsakemu lahko prepričati se, da mnoge in velike dobrote ljudem iz njé izvirajo, da si zamorejo zlasti ljudje,

kteri se poštenosti in skušenosti notárjev zaupajo, svoje pisma in pogodbe z odločenimi in jasnimi pogoji delati dajati, ktere se ne dajo na dvé strani obračati in torej nikakoršnih pravnih ne dopuščajo; da, če bi kdo po kakem notárji v škodo prišel, se zamore z vloženo zagotovšino vsake škode rešiti, ktera bi ga po nevédnosti in zanikernosti notárjev zadeti mogla, in zadnjič so pisma po notárjih narejene in notarske spričebe popolni dokazi.

Namen notarstva se vidi iz §. 1 nove notárske postave, ki se takole glasi: „Notárje postavlja in poveruje država (cesar), da na prošnjo ljudi čez pravne opravila, vpricho njih sklenjene ali poterjene, narejajo javne pisma in podeljujejo izdajbo zastran njih, — da skerbé za hrambo zaupanih pisem in za izdajbo v primirljelih, odločenih po postavi spričebe čez djanja“. Notárji so tedaj od države poverjeni in od ministra pravosodja izvoljeni. K dosegi take službe je pa potrebno, da je prosivec avstrijansk državljan, star 24 let, keršanske vere, prikladen za prosto oskerbovanje svojega premoženja in da je njegovo življenje brez madeža. Treba je tudi, da on zna jezike navadne v tistem okrožji, za ktere ga želi dobiti službo, in da je dobro opravil preskušnjo za advokate ali notárje. Notár ne smé svojega ureda opravljati, dokler ni prisegel po predpisu in mora popred vložiti zagotovšino (kavcijo), ktera je izmerjena za poglavno mesto cesarstva z 8000 gold., za mesta, ki imajo naj manj 30.000 stanovavcov, s 5000 gold., za druge mesta, v kterih ima kaka zborna sodnija perve stopnje svoj sedež, z 2000 gold., za vse druge kraje po 1000 gold. Zagotovšina je naj popred namenjena v zavarovanje vseh pravic do odškodovanja in plačil, ki iz opravilstva notárjevega izvirajo, — za druge tirjave se je smé kdo le lotiti, kolikor tej ali uni poglavitni namembi ni v škodo.

Notárjem je razun (v §. 1 opomnjene) uredske delavnosti in naložene dolžnosti, kakor sodnim komisarjem, tudi dopušeno sostavljati privatne pisma in vloge v neprepirnih rečeh za vložbo pri kteri si bodi oblastni, ako to kdo želi. Oni morajo toraj te dela po obstoječih postavah pošteno, pridno in natanko opravljati, in ne smejo zlasti pomagati pri nobenem prepovedanem ali samo na videz sklenjenem opravilu in pri drugih zvijačah, in ne napravljati nepotrebnih stroškov in nadlegovati cesarskih gosposk. Notárji, kteri se zakrivijo s kakoršnim si bodi zanemarjenjem predpisov postave za notarstvo, ali z vedenjem zoper svoje dolžnosti ali čast svojega poklica, se oistro kaznujejo. Manjši prestopi se imajo pokoriti z opomini, pokregi in dnarnimi kaznimi; težke službne pregreške pa po okolišinah z dnarnimi kaznimi do 500 gold., z ustavo njih službe za odločeni čas, ali pa tudi z odstavo od službe. Nadgledovanje in disciplinarna oblast čez notárje gré zbornim sodnijam perve in višjih stopinj kakor tudi pravosodnemu ministru, in posebno ima predsednik zborne sodnije perve stopnje skerbeti, da se pisarnice notarskih zbornic in pismohraniša od časa do časa preišejo, in pa čuti nad tem, da notárska zbornica večkrat pregleda spise notárjev svojega okoliša, in če bi nastopila uterjena skerb zastran tega, da ima uredovanje kacega notárja obširne pomanjkljivosti, ima zaukazati preiskavo. Ako iz tega, ker je kak notár svojo dolžnost prelomil, za kakega udeleženca tudi izvira pravica, tirjati odškodovanje, je treba izpraševaje udeležence natanko pozvediti, koliko in kakošna je škoda, in tudi notárja zastran tega za njegov zagovor prašati, in višja sodnija mora razsoditi ali je treba obdolženca oprostiti, ali pa ga kaznovati in kako.

Notár je za svoje opravila odgovoren in notárjeva dolžnost pri nareji vsacega zapisa je, kar je moč, pozvediti prikladnost in pravo pooblastenje ljudi za sklenitev opravil, jih podučiti čez pravi namen in čez nasledke opravila, prepričati se zastran njih prave in resne volje, jo zapisati popolnoma jasno in odločno in ljudi po prebranem zapisu za njih privoljenje poprašati. Notár daje odgovor za resnico vsega, vpricho njega v notarskem zapisu povedanega, on pa

ne smé nobene obravnave čez neveljavne, prepovedane ali take dela opravljati, zastran kterih obstoji uterjena sumnja, da jih ljudje hočejo skleniti samo na videz, da bi se postavi odtegnili, ali kakemu družemu v škodo. (Dal. sl.)

Zgodovinski pomenki.

Odgovor

na gosp. Terstenjakove opazke h članku: „Preseljevanje sarmatskih Limigantov.“

Spisal Poženčan.

H članku „o preseljevanji sarmatskih Limigantov“ pravi naš čast. gosp. Terstenjak, da Sarmatje niso bili nikdar Slovenci, in da jih sam slavni Šafařík za Slovence ne spoznava.

Kar se tiče Sarmatov, ima Šafařík prav, ko pravi, da niso bili Slovenci, pa tudi drugi imajo prav, ko nekte Sarmate za Slovence spoznajo. Po Diodoru (II. 43.) so čudski kralji okoli leta 1455 pred Krist. Sarmate iz Medije na Tanais preselili. Gosp. Terstenjak po pravici z mnogo družimi učenimi možmi oznanjuje Medijo za slovensko deželo in torej Sarmate za slovenski narod, rekoč: „Sarmatsko kri in nošnja najdeš v Poljaci in Rusih. — Poljaci in Rusi še dandanašnji nosijo mediško obleko, kar so že drugi učeni zapazili.“ Te besede hočejo toliko reči, kot da je sarmatska kri v iztočnih Slovencih, in da ti tudi še mediško obleko nosijo, enako Sarmatom, ki so bili iz Medije prišli, in od kterih si je ravno zato misliti, da so Slovenci. To poterjuje tudi Prohaska (de lib. art. in Boh. p. 12) rekoč: „Znano je in Sirowiecky je dokazano spoznal, da se je pri slovenskem narodu přešnih časov v svojstvu in obleki, v vedenji in bogočastji očitno največa enakost in zlahta z mediškim narodom kazala.“ V Jungmann-ovi „Hist. lit. česk.“ str. 17. se bere: Obleka nekdanjih Čehov je bila notri do 14. stoletja zelo mediški podobna, poljska je pa še dandanašnji.

Kdor iz Krajskega pride, se po krajski nosi; gotovo ni to nobeno spričevanje, da bi Krajnec ne bil.

Medijske besede palton ne bodem prilikoval s „pallia“ ampak z „balta“ (izreci bavta) in z „baltič“. Slovenci pravimo „križem balta“, kar hoče zelo toliko reči: „strela naj te vdari, ali puša ubije!“ Pa to naj bo kakor hoče, ker imena tacih reči, kterih ne rabimo, tudi radi pozabimo. Ravno prav! Kdo in kako nam bode spričal, da Marrha „signum bellicosum“ Sarmatov ne pomeni ravno tega, kar merha. Osebne imena Froilas, Blivilas, Beuga itd. ne spričajo, da bi Sarmatae Limigantes ne bili Slovenci. Ko bi taki dovodi veljali, bi se moralo tudi od imen Lap, Arnol, Finc, Graul, Jenoh itd. reči, da ne pomenijo slovenskih oseb, ker teh imen ne vémo prav slovensko razlagati. Ako bi Froilas, Blivilas, Beuga itd. bile splošne imena, in bi mi vedili kaj pomenijo, njih pomen bi se pa nič ne ujema s slovenskimi imeni enacih reči; poglej bi mi vedili iz njih, da Sarmatae limigantes niso bili Slovenci.

Tudi je premisliti, da bistrourni Šafařík ni prenel v svojih sodbah; skoraj bi rekel, da je včasih preneveren. Ko ta učeni mož sodi, da so Sarmatae limigantes rusovski ali slovenski Lemki, hoče to silno veliko reči. Ko bi se bil pač ta slavni mož s tako oistro preiskavo še dalje nad jadranske Slovence spravil, kakor je pri iztočnih storil, bi mi mnogo reči drugače vidili, kot jih vidimo!

Če so bili torej Sarmatae limigantes eno pleme nekdanjih pravih Sarmatov, so bili pri vsem tem Slovenci. Toda verjetniše je, da so bili izmed ljudstev, kterim se je pozneje Sarmatje reklo.

Pa vernimo se nazaj k nekdanjim pervim ali pravih Sarmatom.

za kurjavo, za dela; kdaj naj se seka, in kako naj se ž njim ravna itd. Taki nauki in veliko drugih, ki se jih že mladina lahko tako rekoč igraje nauči, so po tem ne le kmetiškim, ampak tudi vsim stanovom, kadar jih vedó, posebno gospodarjem, povsod silno koristni in potrebni.

6. Naj se že mladenči vadijo, in naj jih starši in reditelji učé misliti v prihodnje in preskerbeti sebe in svoje s potrebnim, in torej, po pameti varčnim in zderžnim biti, in vsako reč prav obrniti. Naj jih učé malopridnih pajdašev ogibati se, ki jim ne morejo v prid, ampak le v škodo biti. Tako se bodo pod varstvom in oskerbništvom svojih staršev, rediteljev, ali drugih dobrih gospodarjev dobrega in potrebnega gospodarstva naučili.

7. Ne le mladenči, ampak tudi že gospodarji in gospodinje naj gledajo na lepo in umno gospodarstvo in gospodinstvo skerbnih, pridnih, skušenih in pametnih ljudi, ki so lep, živ izgled drugim. Naj gledajo, kako oni ravna, in naj jih posnemajo v vsem, kar je dobrega, pametnega in hvale vrednega. Ne hoteti gerdih lastnost in prevzetne terdovratnosti ali neumnosti. Pa tudi izgledi in žalosten stan nevednih, neumnih, zapravljivih in obožanih gospodarjev in gospodinj je podučljiv, da ostrashi. Gerdo in hudobno je lepo gospodarstvo in sploh lepe izgleda zaničevati, in neumnežev termoglavo deržati se. Samo po lastni skušnji pa modriti se je zlo nevarno. In

8. Naj se mladi kmetovavci z umnimi in skušenimi sosedi od dobrega kmetovanja radi pomenkvajo, da se od umnih in skušenih učé, kar še ne vedó, in to jim bo v marsikakošni reči oči odperlo; postopačev, lahkoživcev in zapravljevcev, in vseh slabih gospodarjev pa naj se ogibujejo, da jih bodo s tem osramotili in morebiti še poboljšali.

Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje.)

Po postavi narejeni notarski spisi delajo čez taisto, čez kar so napravljani, polui dokaz. Ta dokazna moč gré tudi notarskim poverjenim izdajbam. Notarske pisma, pri katerih se niso spolnovale po postavi za bistvene izrečene oblike, se nimajo čislati za javne pisma. Bistvene oblike so pa posebne, da notár mora ljudi sam osebno poznati, ali da mu je njih istost po dveh njemu znanih pričah poterjena, — da k nareji notarskega zapisa pokliče dve priči ali še drugega notarja, in da so pričé nazoče pri prebiranju in podpisovanju. Priči morate biti možkega spola, od notarja poznane; saj eden mora znati brati in pisati. Taki, ki so bili kadaj v preiskavi zavoljo kakoršnega koli si bodi hudodelstva in niso bili spoznani nedolžni, ali kateri so bili obsojeni zavoljo kakega pregreška, storjenega iz hlepenja po dobičku ali iz goljufnega namena, ali pa takega prestopka, ter tisti, katerim se v zapisu kak dobiček odloči, ali pa kateri so s kako pri zapisu udeleženo osebo ali pa z notarjem v kaki razmeri, v bližnjem rodu ali svaštvu, potem služabniki notarja, in tisti, ki ne razumejo jezika, v katerem se ima narediti zapis, ne morejo biti pričé.

Notarsko pismo mora pa zapopadati: ime vladajočega cesarja, kronovine, kraja, dne mesca in leta, ime in priimek notarja, deležnikov pisma, potrebnih prič čez zapis kakor tudi čez istost oseb, zapopadek sklenjenega opravila in na koncu poterbo, da je bil zapis deležnikom prebran vpričo prič, ali da so deležniki vpričo njih povedali, da jim je bil zapis prebran, potem podpis deležnikov, prič, in notarja in njegov pritisnjen pečat, zadnjič pa tudi odločbo, koliko izdajb in za ktere osebe jih je treba narediti.

Kadar je zapis sklenjen in podpisan, se ne smé nič več pristaviti, nič ostergati, in v stiku nobena beseda prepisati. Za vsaki pristavek, za vsako pismeno, je treba, da sta verjetna, naprave novega zapisa.

Pisma se morajo praviloma narejati v kakem izmed jezikov, ki so navadni v notarskem okraji (tedaj so tudi pisma v slovenskem jeziku popolnoma veljavne in imajo dokazno moč), vendar je dovoljeno, da v tistih kronovinah, v katerih so razun nemškega jezika tudi še drugi jeziki navadni, se smejo s privoljenjem (§. 49.) deležnikov (Partheien) pisma tudi v nemškem jeziku narejati, in v tem primerljeji mora ljudem, ki tega jezika ne znajo, notár pisma v njih jeziku razlagati.

Tudi že narejeno privatno pismo more postati notarsko pismo, ako deležniki poterdijo njegov zapopadek in podpis, ter se naredi zastran tega notarsk zapis.

Posebni predpisi veljajo gledé na zapise, ki se narejajo s slepim človekom, z mutci, gluhomutci ali gluhihimi, in postava zaukazuje posebne reči zastran naredb oporoke (testamenta), da se imajo čislati za enake tistim oporokam, ktere se napravijo pred sodnijo.

Dokler notár svoje pisma sam hrani, gré samo njemu pravica, izdajbe taistih dajati tistim osebam, za ktere so one v pismu samemu izrečno odločene. V lastnem imenu deležnikom, njih postavnim namestnikom, pooblastencem in pravnim naslednikom se smejo dajati tudi druge poverjene izdajbe, če zapis ne obstoji iz dolžnega pisma, in tem osebam je tudi brez razločka, kolikor so vdeležene, dopušeno, notarske zapise pregledati, drugim osebam je pa samo takrat dopušeno, če to naroči sodnija ali pa če privolijo vdeleženci. Prepisi oporok (testamentov) ali kodicilov se smejo, dokler je še živ zapustnik, samo temu podeliti. Vse izdajbe morajo biti natanko enakoglasne s pervopisom, in tako razločno pisane, da se lahko berejo, brez okrajšanja, popravka ali vmestjenja, in posebno poverjene, to je, da notár na koncu njih poterdi, da jih je popolnoma enakoglasne našel pervopisu, ki se med njegovimi spisi najde, da omeni, za koga je prepis omenjen, da pristavi datum in svoj podpis, in pritisne svoj uredski pečat.

Notarji morajo na prošnjo deležnikov izdajati spričbe 1) čez natančnost prepisov, 2) čez natančnost prestav, 3) čez pristnost podpisov (legaliziranje), 4) čez dóbo, v kateri so se pisma predložile, 5) čez to, da kdo še živi, 6) čez to, da je kdo pomudil kako opravilo, da je od koga tirjal spolnitev kake dolžnosti, da je odpovedal pogodbe, in da so se dale na znanje druge izrečenja, ki imajo pravne nasledke, 7) čez protéste menic.

Da imajo notarske spričbe popolnoma dokazno moč, je treba spolnovati posebne predpise. So prepisi enoglasni s pokazanimi pismi, zamorejo notárji s pristavkom svojega podpisa in pečata jih poterditi ali vidimirati, in poterditi pravost prestav pisem tistega jezika, za ktere je prikladen narejati zapise. Z legaliziranjem ali poverjenjem prepisov posvedoči notár, da je deležnik vpričo njega lastnoročno podpisal, ali pa na taistem že stoječi podpis za svojega priznal.

Spričbe čez izrečenja, ktere hoče kdo dati na znanje drugim, smejo notarji samo takrat narejati, če ima izrečenje ta namen, da bi tistega, ki ga odda, oprostilo kake odgovornosti, da bi razveljavilo kako pravno razmero, ali imelo kak drug praven nasledek. Primirljeji takih spričb so, postavimo, ako kdo od drugega kaj kakor dolžnost tirja, — ali če tisti, ki je doslej reč v lastnem imenu postavno posestvoval, posestno pravico drugemu prepustiti hoče — ali če kdo tirja, da se pogodba natanko spolni — če temu, ki je bolno živino prodal, zapazeno napako poročiti ali pri najemnih in zakupnih pogodbah zakup ali najem odpovedati hoče itd. Da se tako izrečenje dá na znanje, se mora notár podati v stanovališče ali v delavnico tistega, kteremu se ima razglasiti in mu to razodeti, in preden da izdá kako notarsko spričbo, mora zastran tega narediti notarski zapisnik. Tudi gledé na narejo meničnih protéstov je treba spolnovati obstoječe posebne predpise. (Dal. sl.)

Še enkrat tedaj milo prosimo: prosite za nas na dotičnem mestu, da se prepové neusmiljeno ravnanje z nami; saj smo z neizrečenim veseljem zvedile, da je postava za nas.

V Bukovniku na visokem Gorenskem 18. vel. serpana 1857. Šinkovec.

Gospodarska skušnja.

(Muhe se dajo iz hiš hitro pregnati), ako se izba pokadi s suhem bučnim perjem, katero se na žerjavico dene. Po tem kadilu zbeže muhe berž ali pa poginejo. Ker pa bučni dim ni zdrav, ne smé takrat, kadar se kadí, noben človek v izbi biti, sicer ga bo glava bolela; tudi tiči naj se denejo za tisti čas iz hiše.

Nekoliko iz zgodovine iznajdb sploh.

I.

Ko je Bog zemljo vstvaril, je bilo na nji še marsikaj sirovega in nepopolnega. Se vé, da bi bil koj vse prav popolnoma narediti mogel, če bi bil hotel. Ali po svoji neskončni modrosti je spoznal to za ljudi neugodno.

Sej je tém svojim stvarém um in pamet dal, da zamorejo mnogoverstne reči, ktere jim zemlja daje, v svoj prid si obračati. Delo ali koristno opravilo dela življenje prijetno. Brez dela bi bilo življenje ljudi kaj nesrečno. Kaj bi ljudje brez dela celi čas svojega življenja počeli? Se vé, da je treba se vsake reči pred učiti; začetek vsak je pa težak. Ložeje in dostikrat veliko ložeje je res vsako delo, če nam je že kdo pred pot pokazal. Pa kdor se, bodi si v katerem koli delu, ne vadi, ne bo nikdar dela kos. Vaja pa tirja časa, in dostikrat silno veliko časa, če hočemo kaj do mogoče popolnosti dognati.

Pervim ljudém ni nihče naprej delal. Pa Bog je zato skerbel, da so v kraji stanovali, kjer jim je bilo malo delati treba.

Skoraj da je bilo to njih stanovališče v Azii, in sicer v dolinah srednje Azije, kjer ni ne žareče solnce preveč pripekalo, ne silni mraz severja jih moril. Tù so rastle naše žita in mnogi drugi sadeži sami po sebi, in tù je tudi domovina skoraj vseh naših živali.

II.

Ljudje so se kmalo pomnožili. Kakor so se bolj in bolj množili, tako so se tudi darovi zemlje bolj in bolj med nje delili. Vsak jih je hotel iméti, in vsak je hotel tega iméti, kar je bilo dobro in kar se mu je bolj prilegalo. Ali je bilo čudo, da je kmalo pohlep in zavist strasti ljudi podpihal in kreg in prepír med njimi umél! Pa ne to samo, tudi poželenje, zvediti, ali ni kjé drugje še bolje, kakor ondi, je gnalo ljudi s časom, svoje stanovališče zapustiti. Rod za rodom se je razširjal, dalje ali bliže; ti so šli tù sém uni tje. Tako so mogli ljudje dostikrat se z divjimi sadeži hraniti kakor tudi v zubljih, pečinah ali izvotljenem drevju si prebivališč iskati. Sila je njih um k delavnosti naganjala, da so si kaj izmislili, s čimur so zamogli svojim potrebam zadostovati. Dostikrat jim je sreča pomožna bila. Tako so ljudje s časom marsikaj koristnega iznašli. Tako n. pr. so si napravljali brambo zoper divje zverine: ojstri ali špičasti kamni in kosti, v začetku samo báti in lesene sulice so bile njih prvo orožje; pozneje frače in loki, ki so že več umnosti razodévali. Dalje so si narejali lope iz drevja in vej, in šotore iz živinskih kož. Šotore so iméti zlasti potujoči pastirji ali nomadi, kateri niso iméti nikjer stanovitnega bivališča. Ko so v kakem kraju vse popasli, so šli drugam si pašnikov iskat.

(Dalje sledi.)

Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje.)

Notárji imajo pravico, pisma vsaktere verste, torej tudi menice in oporoke (testamente) v shrambo jemati, in morajo čez vsako vloženo pismo narediti zapisnik, v katerem je treba omeniti kraj, dan, mesec in leto hranitve, ime hranivca, znamenje prevzetih pisem in osebe, kterim se imajo pisma po volji vložnika izročiti. Položnik dobi na prošnjo poverjenje shranjenega pisma ali pa prejemno poterdilo, in smé, če ni kaka druga oseba pravice do dalj shrambe zadobila, v vsaki dobi ga nazaj tirjati.

Notár mora vse spise po tekočem opravilskem številu uredjene na varnem in suhem mestu svojega stanovališča ali zaperte pisarnice skerbno hraniti, in kolikor ni po postavi dolžen, dajati naznanila iz spisov, ima ostro dolžnost, spise skrite imeti in zastran njih molčati. Spisi notárja, kterega uredna delavnost je nehala, ali ki je bil prestavljen na drugo mesto, se imajo oddati notarskemu pismohranišu, katero je na mestu slednje zborne sodnije prve stopnje napravljeno, in prejema in dalj časa hrani spise in pečate notarjev, ki od urada odstopijo ali umrejo.

Notárji kakor sodni komisarji sledeče opravila oskerbujejo: a) zapisovanje za merličí, in opravljanje drugih pri obravnavi zapuščin in v sirotskih rečéh potrebnih djanj, pri kterih ne gré za sodno razsodbo; b) sodne cenitve v pravih in zunaj pravih; c) sodne prodaje premakljivega blaga v pravih in zunej pravih; d) prodaje nepremakljivih posestev zunej pravih.

Notárji imajo za tiste uredske djanja, za ktere so v posebni tarifi odločbe zapopadene, plačilo dobivati po ondi ustanovljeni meri; zaostale djanja se morajo zastran plačila dogovoriti z dotičnimi ljudmi in če se ne morejo z njimi porazumiti, ima plačilo sodnija odločiti. Plačilo za sestavljanje in narejo pisem, kterih reč je v odločenem znesku vrednosti izrečena, znaša, če reč ne presega 200 gold. 1 gold.; če presega 200 gold. pa ne 500 gold. 2 gold.; če presega 500 gold. pa ne 1000 gold. 4 gold. in ako 1000 gold. presega, gré notárju odstotni prídavek, ki znaša 3 kr, od vsacih 100 goldinarjev. Za sestavljanje in narejo dolžnih pisem in odstopov, oddolžnih pisem (pobotnic), zakupnih in najemnih pogodb in menje, ter za notarske spričbe, za poverjenje izdaje so posebne večidel še manjše plačila vstanovljene.

Ako notár kako uredsko djanje zunaj notarjeve pisarnice opravi, mu razun prislužka gré 1 gold. kakor plačilo za oddaljenje, pa tudi voznina, če se mu ne pošlje voz. Razun prislužka poteguje notár tudi pisnino, ktere za prvopis, kakor tudi za prepis, in sicer za stran po 25 verst, vsaka po 15 slogov, 6 kr. znaša. Samo za opravila, ki so nenavadno obširne, zlo težavne in za ktere je velika odgovornost, smé notár terjati svojemu izrednemu trudu primerno plačilo. Notár ima pravico, kakor hitro je zapis dognan, tirjati svoje plačilo. Če začeti zapis brez njegovega zadolženja nedokončan ostane, mu gre primerno povračilo. Za opravila, ktere notár na posebno prošnjo vdleženca o nenavadnih urah, to je od 7. ure zvečer do 8. ure zajutra stori, se plačilo za polovico zneska povikša. Kar se tiče dolžnost, plačila notárjem kot sodnim komisarjem za njih opravke odrajtati, in njih iztirjanje, veljajo predpisi za poterjevanje sodnih davšin. (Dal. sl.)

Jezikoslovne reči.

Cirilica.

Spisal Matija Majar.

Naše „Novice“ gledajo, kolikor mogoče, na vse potrebe Slovincov; zato najde v njih vsaki bravec nekaj važnega za se, in zato so nam tako mile in drage in ravno zato jih

Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje.)

To so ob kratkem najpoglavitneje odločbe postave za notarstvo, ktere zamorejo vsacega prepričati, da obstoje jasni in odločeni predpisi zastran postavljenja in naimenovanja notárjev, zastran njih opravil, zastran sestavljanja pisem in oblik pri sestavljanju tajistih, zastran hranjenja pisem, zastran nadgledovanja in izgotovljevanja predpisov, kako se je notárjem vésti, in zastran tega, koliko smejo notárji za svoje opravila tirjati, in da prejme slednji, kateri se poslužijo notárjev kot javno poverjenih zaupnih mož pri javnih opravilih pisma, ktere zamorejo kot izverstne, po pravilu vsako pravdo odvracujoče spricbe biti, da je bilo kako pravno opravilo po mogočosti razločno in jasno opravljeno, in da mu ne more notár nikol preveč rajtati, ker so plačila za notarske opravila v postavljeni tarifi po mogočosti nizko postavljene, če prevdarimo, kakošnih pripravnost in koliko odgovornost tirja postava od notárjev.

Ako že te okolnosti narejanje pisem po notárjih priporočajo, bi utegnili dobički, kateri so po postavi dopušeni pri iztirjevanju tirjav, ki so po notárskem spisku dokazani, vsacega prepričati, da vsakemu najbolj hagne, da pri notárji pisma dela, če se hoče dolžih pravd ogniti, počasnih eksekucij obvarovati in, kolikor se dá, kmalo do svoje pravice priti.

Gledé berzega iztirjevanja davšin je bil že omenjen ukaz od 21. maja 1855 dan in §. 1 tajistega velí, „da, ako zamore tožnik vse, na kar se njegova tožba opéra, bodi si na tirjanje dnarjev ali na spolnjenje kake druge osébné dolžnosti, s ktero se vsaka davšina umé, tako v poglavitni reči kakor tudi gledé postranskih dolžnost, z notársko poterdbo, ktera ima vse v sebi, kar postava zahteva, dokazati, ima sodnija na njegovo zahtevanje tožencu, brez da bi ga pred zaslišala, naznaniti, da ima v 14 dnéh zahtevane dolžnosti spolniti ali pa svoje ugovore zoper to donesti, ker bo sicer eksekucij zapadel.“

Vsled §. 4 se ne more nihče pritožiti, kteremu je bilo zapovedano, da naj plača, in po §. 7 je tožniku, čeravno je imel že ustmeno ali pa pismeno obravnavo s tožencem, ako zato zaprosi, dovoljeno, da tožencovo premoženje zarubiti in ceniti dá, ko čas v plačilnem naročilu postavljen preteče, ako morda že ni zgube dostojno obvarovan. —

Koristnost teh predpisov naj ti-le izglédi razjasnijo:

Matevž je naredil s Tomažem privatno pismo in Tomaž se zaveže čez en mesec Matevžu senožet v last ali pa v posestvo prepustiti. Dva mesca pretečeta, pa Tomaž neče Matevžu senožeti v last prepustiti ali v posestvo in vžitek dati. Matevž mora za to pravo tožiti, na ktero imata pri sodnji navadno več dni, zavoljo ugovorov pa tudi večidel več preloženih tacih dni. Tako preteče več mescov ali pa tudi let, preden razsodno pismo (urtel) pride. Zdaj še le mora Matevž na pot eksekucije priti in doseže last ali posestvo senožeti. — Ako sta pa Matevž in Tomaž za imenovano pravno opravilo pri kakem notárji pismo naredila, kakoršno mora po notárski postavi biti, ima sodnija na podlagi notárskega pisma, če Matevž to zahteva, Tomažu, brez da bi tega popred zaslišala, z odpisom naročiti, da nej v 15 dnéh senožet Matevžu v last ali posestvo dá. Odpadejo tedaj vsi sodni dnevi in vse pota in pisarije do razsodnega pisma in stroški ter zgubljevanja časa.

Enako se godí, n. pr. če se zaveže Peter, do novega leta Pavlu 100 gold. posojenih dnarjev verniti. Ako ima Pavl o tem dolgu samo privatno dolžno pismo, mora Petra, če mu o novem letu ne plača, tožiti, in če potem Peter pri dnevu, ki ga imata, zoper dolžno pismo ugovore dela, svoj podpis tají ali sicer kaj zoper dolžno pismo ima, se naredi pravda, ktere je morda še le drugo leto konec in Pavl prejme še le čez veliko mescov svoje dnarje. — Ako je pa Peter pri notárji, po notársko napravljeno dolžno pismo Pavlu dal, bo sodnija po novem letu, če bo Pavl to zahte-

val, Petra naročila, v 14 dnéh plačati, in ker ta zoper po notársko narejeno dolžno pismo nič ne more ugovarjati, bo Pavl po preteku tega časa z eksekucijo kmalo svoje dnarje dobil.

Iz teh izgledov bi se utegnili slednji prepričati, kako urno se dajo tirjatve dognati, ktere se zamorejo z notárskimi pismi dokazati. Ko smo notárstvo razložili in dobičke pokazali, kateri v vsakem ozéru vdeležencom iz njega izvirajo, se ne moremo zderžati, dober svét dati, da nej se slednji, kateri ima pravne opravila in zastran njih pisem želí, prizadeva, take pisma pri notárji narediti in si si jih po notárji poterdati dati. Ta svét naj si pa zlasti naši slovenski rojaki v serce vtisnejo, kateri, Bogu bodi potoženo! ali zavoljo nevednosti, kakošne lastnosti morajo po notárjih narejene pisma imeti, ali pa ker se prevelicnih stroškov bojé, kateri so vendar po postavi v zmerni tarifi ustanovljeni, rajši zaupajo ljudém, kateri ne poznajo postave in še pisemca spisati ne umejo, ali pa lakomnim pisunom ali zakotnim pisarjem, kterim je več za to, da kaj zaslužijo, kakor pa da kdo redovno pravno opravilo opravi in pismo z lastnostmi prejme, ktere mora iméti. Tako zabredejo večidel v pravde, kterih nasledki so jeza in prepír, zguba časa in sovražtvo, posebno pa nepotrebni veliki stroški. Nasproti pa, če grejo zavoljo pravnega opravila k notárju, zamorejo podučjenja, kolikor jim ga je treba, zahtevati in opravilo tako opraviti, da se smejo zanésti. Notár namreč je storil prisego, založil zagotovšino (kavcion) in je za vse, kar kot notár stori, odgovorn; zavolj tega se mora prizadevati, da vsakemu, ki ga zahteva, naredí pismo, kakor postava terja, in s kterim je mogoče se vsake pravde ogniti. Pismo ostane vedno pri njem shranjeno; zavoljo tega se ni tako bati, da bi se zgubilo, zgorélo itd. (Dal. sl.)

Ozir po domačii.

Donačka gora poleg Rogatca na Štajarskem.

Ves svet je lep; povsod moremo mnogo zanimivega viditi in mnogo koristnega se učiti. Ni samo prijetno, tudi dobro je, ako se pogostoma po svetu ozeramo; prva vendar naj bode vsakemu mila njegova domovina!

Ljubezen do domovine je vsakega človeka sveta dolžnost. Ako pomislimo, koliko kervi se je že pri raznih dogodkih za domovino prelilo, posebno pri starih narodih, se lahko prepričamo, koliko prava ljubezen premore. Kako pa hočemo domovino svojo ljubiti, če je ne poznamo? — Čeravno je slovenska zemlja majhna, najdemo vendar v nji mnogo mnogo zanimivega, česar zastonj deleč po svetu iščemo. Redko kje je Styarnik toliko mičnega, imenitnega pa tudi veličanskega zedinil, kakor na Slovenskem, hodi že na to ali uno stran, iskaje znamenitosti na planem ali na visokih gorah, na prijaznih jezerih ali pod zemljo v oserčji narave. Ktera evropejska deržava se mora sponasati s špiljo, ki našo postojnsko gledé na njeno krasoto in znamenitost prekosí? — Kje je jezero, ktero bi se s cerkniškimi primerjati moglo gledé na naravne čudeže, ki se tam vsako leto godijo? Ker pa nisem namenil posebnosti cele slovenske zemlje popisavati, ampak le nektere čertice o Donački gori zapisati, ktere lepo podobo si je gotovo vsaki obiskovavec rogačke Slatine dobro zapametil, obernem svojo pozornost na izhodni kraj nekdanjega celjskega kroga, na okolico Rogačko blizo meje hervaške.

Tukaj stoji veličanska gora Donačka, in dviguje ponosno svoje verhe proti visokemu nebu. Akoravno ta gora ni višja od 2700 čevljev nad morjem, se vendar z njenega verha brez dalekogleda planjave štajarske, hervaške, ogerske, krajnske in koroške vidijo, ker je od drugih visokih gor oddaljena, in čisto na samotnem kraju stoji. S pomočjo dalekogleda pa se zamore viditi gora Klek in široko jadransko morje.

Veličansk lepogled se razprostira tukaj pred očmi po-

Cesarski notárji in njih opravilstvo.

(Dalje in konec.)

Razložili smo postavo zastran notárjev, kolikor je bilo mogoče, po domače, jo z izgledi razjasnili, dobičke pokazali, kateri iz notárstva izvirajo in dober svét dali, kako se je našim rojakom, zlasti kmetom, ravnati, da jih v pravnih opravilih prevelika škoda ne zadene zavoljo prevelicega zaupanja do ljudi, kateri ne poznajo ne samo postav in še pisemca spisati ne umejo, temuč še bolj zavoljo preljubega kruhka nevedne ljudi v mreže lové, jih skubejo in skubejo in tako v pravde zakopavajo, ktere bi se dale odverniti. Če bi take ljudi samo pomanjkanje kruha k temu naganjalo, bi rekli: naj že bo! Ali pomanjkanje družica téh ljudi je skorej vselej hudovoljnost, — in to so zakotni pisáci.

Spoznavši silnost téh nadležnikov in njih škodljivost za nevedne ljudi, kateri se dostikrat zoper svojo voljo v pravde zamotajo, je izdalo c. k. pravosodno ministerstvo 8. junija t. l. ukaz zastran zakotnih pisáčev in kako je z njimi ravnati.

Zakotni pisáč je po tem ukazu:

1. vsak, kateri nima ne vednost ne pravice za to, in v pravnih rečéh, v katerih se morajo ljudje po predpisih pravnega reda pravnika (pravdnega dohtarja) posluževati, za nje pravne opravila prejmlje ali pisma déla;

2. kdor od pristojne gosposke nima pravice, pa se vendar s tem pečá, da pravne pisma ali sodne vloge v pravnih rečéh ali zunaj njih dela, čeravno postava za-nje pravnika (dohtarja) ne térja, ali ljudi, kateri imajo pravne opravila, kot njih pooblastenec pri sodnijah namestuje, nej se dá dokazati ali dobiva zato kako plačilo ali ne, al pa naj se dá misliti, da si je iz mnogosti narejenih pravnih pisem ali vlog, ali zavoljo tega, da je pogostoma kot pooblastenec prišel, hlinjene odstopé ali cesione pokazoval ali zavoljo česa družega samo za svoj prid skerbel.

Omenjeni ministerski ukaz odločuje natanko, kako je s tacimi zakotnimi pisáci ravnati. Želeti je le, da bi naše rojake — bolje danes kot juter — bridke skušnje spametovale!

Življenjepis.

Jernej Kopitar.

Na sv. Jerneja dan je minilo 95 let, kar nam je bil Kopitar rojen. Naj podajo „Novice“ življenjopisne čertice, kakor jih je Kopitar sam spisal.

Jernej Kopitar je bil rojen 23. avgusta 1780 na Gorenskem v Repnjah, kjer so njegovi starši kmetijo imeli. Ravno v tisti dóbi je izdal cesar Jožef II. več patentov zastran pošiljanja otrók v šolo. To je tudi Jernejevega očeta, Jakoba spodbodlo, svojega sina v šolo posljati. Ko je bil 9 let star in je že dalj časa očetovo čedo pasel — cesar se je vedno rad spominjal — ga je prašal enega dne oče, ali bi ne hotel „študirat“ iti. Od tistihmal so ga večkrat zato nagovarjali in 25. januarja 1790 je šel z očetom v Ljubljano. Ker so se šole že o vseh Svetih začele, je prišel tako skorej za pol leta prepozno v prvo začetno šolo. Pa tako pridno se je učil, da je šel v začetku družega šolskega leta že v višji razred. Ko je prišel v Ljubljano, ni umel ne čerkice nemškega jezika. Pa učeniki so znali tudi slovensko. Najljubša čerka abecede mu je bil *i*, ker se je pri tem na *hi* spominjal, s čemur je slišal doma očeta konje priganjati. Ker je bil skorej zgolj med nemškimi učenci, se mu je v začetku zlo po domu tožilo. To so mu že tudi njegova mati večkrat prerokovali, kadar je očeta nadlegoval, naj bi ga v šolo poslali. Pa premagal je tudi to serčno težavo. — Ko je pa po končanem šolskem letu domú na vakance prišel, so si on in njegovi stariši v veliko čast šteli, da je gosp. fajmoštru pri sveti maši stregel, kar

se je kmalo iz tacih bukvic iz glave naučil. Gospod fajmošter so ga pa tudi radi imeli. Oba mesca vakanc je bil o delavnikih celi dan pri njih; samo spat je hodil k svojim staršem. Gospod fajmošter, sin gosposkih staršev, so ojstro na to gledali, da se je nemški jezik prav govoril, in učili so za kratek čas fantiča o vakancah tako marno, da je skorej pol leta prihitel. To mu je pa tudi tako teknilo, da je v letu 1792 v tretjem razredu med več ko 250 učenci prvi bil. Večje sramote si odsihmal ni mogel misliti, kakor če bi ne bil v celi gimnazii na tej častni stopnji ostal. Nasledek tega je bil, da mu ni bilo samo šolnine plačevati, ampak da je še štipendijo za 50 gold. v letu kot plačilo pridnosti dobival. — V letu 1794, ko je bil v tretji latinski šoli, so mu starši umerli. Ker je imel štipendijo in si je tudi z učenjem slabejih součencov dosti zaslužil, ni potreboval nikake pomoči od doma. Posebna sreča ga je pripeljala v hišo žlahnega barona Žiga Zoisa, v letu 1799, kjer je bil hišni učenik nekega Zoisovega žlahtnika. Tu je ostal Kopitar tudi še potem, ko je njegov učenec Ljubljanske šole izdelavši bil na Dunaj poslan. Ostal je namreč tajnik baron Žiga Zoisa, kterege je vse enako ljubilo kakor spoštovalo. Oskerboval je verh tega Kopitar tudi še baronovo biblioteko in naturalni kabinet celih osem let, ktere je med najprijetnije svojega življenja štel.

Če bi bili Kopitarjevi starši 1800 še živeli, in pred vsemi brez baron Žiga Zoisa, bi bil Kopitar skoraj da duhoven postal. Žlahta ga ni mogla pregovoriti, v deseto šolo iti, čeravno je to serčno želela. Od leta 1800 do 1808 je položil Kopitar šolske uke na stran, in prizadeval si je, v baron Zojsovi hiši si vednost nabrati, katerih si v šoli ni mogel. Francozko se je na gimnazii učil, italjansko pa v Zojsovi hiši. Tudi angleški jezik se je naučil. Da se je z naravoslovjem že zavoljo svojega gospoda pečal, se umi samo po sebi. Da se je pa slovanščine lotil in potem sloveč slovan postal, to se menj njemu pripisati more, kakor sreči, da je v Zojsovi hiši bil. Baron je imel Vodnika tudi pri sebi, in s tem se je Kopitar soznanil in sprijaznil. Baron je že po svoji materi prav dobro slovensko govoril. Kopitar je imel tedaj priložnosti dosti, se v slovenščini izuriti. Pa še druga ga je čakala, da bi se v nji še bolj vterdil in omikal. Tadajni francozki general grof Bellegarde, ki je bil poglavar ilirskih dežel, je bil leta 1806 v Kotar poklican, da bi to mesto za Francoze v posest vzel. Njegova 16 let stara hči in njena francozka učiteljca ste v Ljubljani ostale. Baron Zoisa obiskaje ste mu tožile, kako sitno je za-nji, da najbolje ljubljanske kuharce družega jezika ne umejo kakor slovensko. Prosile ste ga, jima koga dati, ki bi ji slovensko učil. Poklical in prašal je Kopitarja, ali se hoče v slavo svojega materinskega jezika lotiti, mlado grofinjo slovensko učiti. Drugi dan je bil za to namenjen. Pa kako to začeti, ker ni bilo najmanjših bukev za to. Vsede se tedaj Kopitar in spiše prvo polo slovenske slovnice v francozkem jeziku.

O tem, ko se je dve leti potem Kopitarjeva slovnica tiskala, se je preselil na Dunaj. V 8 letih djavnega življenja in učenja je spoznal, da je svet drugačen, kakor si ga je mislil, ko je ljubljanske šole dodelal.

Leta 1808 se je bilo vojske batí, ktera se je 1809 res unela. Skerbeti je mogel tedaj Kopitar za pokojno življenje na Dunaji, tudi če bi se primerilo, da bi Francozi to mesto oblegli, (kar se je tudi zgodilo). Razdelivši svojo malo dedšino po starših med svoje brate in sestre je vzel slovó od ljubih gorá in dolin svoje domačije in šel o vseh Svetih na Dunaj, kjer se je skozi dve leti na ondašnjem vseučelišu pravoslovja učil.

Kot tajnik baron Zoisa si je lahko par tavžent goldinarjev prihranil. Baron mu je pa tudi še, če bi treba bilo, pomoči obljubil, ktere mu pa ni bilo treba, ker je imel na Dunaji dovolj zaslužkov, in tudi ni dolgo terpelo, da je cesarsko službo pri dvorni biblioteki dobil, cesar si je vedno želel.

Dasiravno poslednji urednik ces. biblioteka je bil ven-